

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzczuk

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa M. R.
przeciwko Syndykowi masy upadłości D. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej w K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 16 listopada 2018 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 maja 2018 r., sygn. akt I ACa (...) WSC (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 28 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną powoda M. R. wniesioną od wyroku tego Sądu z dnia 20 grudnia 2017 r. Wskazał, że skarżący nie uiścił należnej opłaty sądowej od wniesionej skargi kasacyjnej, a tym samym ta, jako nieopłacona, podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 28 maja 2018 r. zaskarżył zażaleniem powód. We wniesionym środku zaskarżenia, powołując się na art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., skarżący zawarł wniosek o kontrolę postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 24 kwietnia 2018 r. oddalającego złożony przez niego wniosek

o zwolnienie od obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej. Podniósł zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 233 § 1 k.p.c., który w sposób dowolny dokonał oceny jego sytuacji majątkowej, co prowadziło do bezpodstawnego oddalenia wniosku o zwolnienie go od obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej. Wskazał też na naruszenie art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 300 ze zm. - dalej: „u.k.s.c.”) poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, w której zostały spełnione przesłanki do zwolnienia go z obowiązków fiskalnych związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej. Jego sytuacja materialna nie pozwalała bowiem na uiszczenie w całości opłaty sądowej od wniesionej skargi kasacyjnej bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania siebie i rodziny. Zasadność zwolnienia go od obowiązków uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej znajduje uzasadnienie we wcześniejszym orzeczeniu Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 września 2016 r., którym został on zwolniony od opłaty sądowej od apelacji wniesionej w sprawie w części powyżej kwoty 5 000 zł.

Postanowieniem z dnia 12 września 2018 r. Sąd Najwyższy, na podstawie art. 92 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.) zażądał sporządzenia przez Sąd Apelacyjny w (...) uzasadnienia postanowienia tego Sądu z dnia 24 kwietnia 2018 r. w przedmiocie odmowy zwolnienia powoda od opłaty od skargi kasacyjnej. W sporządzonym na wezwanie Sądu Najwyższego uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Apelacyjny w (...) wskazał na treść oświadczenia majątkowego złożonego przez powoda, w którym powód podał, iż od czasu zwolnienia go od opłaty od apelacji ponad kwotę 5 000 zł jego sytuacja majątkowa uległa pogorszeniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego, pomiędzy treścią tego oświadczenia, a treścią oświadczenia złożonego przez powoda w dniu 14 sierpnia 2016 r. zachodziły różnice polegające na tym, że uprzednio podawał, że w skład jego majątku wchodziły nieruchomości określone jako „K., ul. K., 205 m², 500.000 zł”, „M. P., ul. D., 2430 m², 1.300.000 zł” i „W., ul. G., 127 m², 600.000 zł”, a dochody z tytułu „wynagrodzenia + najem” wynosiły 4.426 zł miesięcznie. Wezwany do wyjaśnienia tych rozbieżności powód podał, że wynikają one ze zmiany jego sytuacji życiowej, a także zbycia nieruchomości umowami sprzedaży z dnia 7 września 2017 r. (dwie pierwsze) i umową z dnia 25 stycznia 2017 r. (tą

ostatnią został zbyty lokal stanowiący odrębną nieruchomość, usytuowany przy ul. G. w W.), a w dniu 27 stycznia 2017 r. został orzeczony rozwód jego małżeństwa oraz obciążono go alimentami. Dołączył ponadto odpis zeznania podatkowego za 2016 r., w którym wykazał łączny dochód w wysokości 75.850 zł, w tym 52.150 zł z tytułu „najem lub dzierżawa”.

Zestawienie wskazanych danych dotyczących sytuacji majątkowej i dochodów powoda nie uzasadniało stanowiska powoda o pogorszeniu się jego sytuacji majątkowej w okresie, jaki upłynął od złożenia poprzedniego oświadczenia o sytuacji majątkowej. Sytuacja ta uległa rzeczywiście zmianie, ale tego rodzaju, że nie zmniejszyła zdolności poniesienia przez powoda należnej opłaty sądowej. Powód sprzedał bowiem w styczniu i wrześniu 2017 r. wszystkie nieruchomości wykazane w oświadczeniu z dnia 14 sierpnia 2016 r., przy czym łączna wartość tych nieruchomości wynosiła kwotę 2 400 000 zł. Skoro więc powód sprzedał te nieruchomości, to był w stanie z kwot uzyskanych ze sprzedaży uiścić opłatę sądową od skargi kasacyjnej wynoszącą kwotę 52 000 zł. Ponadto powód w żaden sposób nie wyjaśnił, z jakich przyczyn O. sp. z o.o. i G. s.c. nie prowadzą bieżącej działalności, a nie zostały przez niego podjęte działania w kierunku ich likwidacji. Złożone oświadczenie zawiera także sprzeczność pomiędzy deklaracją dotyczącą posiadania gotówki w kwocie 8 000 zł, a stwierdzeniem, że utrzymują go rodzice, a alimenty spłaca w ratach. Resumując, Sąd Apelacyjny stwierdził, że twierdzenie powoda o niemożliwości uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, nie jest wiarygodne, co uzasadniało oddalenie jego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 24 kwietnia 2018 r. o oddaleniu wniosku o zwolnienie powoda od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej nie przysługiwało zażalenie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że Sąd Najwyższy może badać zasadność odmowy zwolnienia od kosztów sądowych przy rozpoznaniu zażalenia na postanowienie odrzucające środek zaskarżenia z powodu nieuiszczenia opłat na wniosek skarżącego zawarty w zażaleniu. (por. m.in. postanowienia z dnia 8 marca 2000 r., I CZ 259/99, BSN

2000, nr 7, poz. 8, z dnia 15 stycznia 2001 r., II CZ 197/04, nie publ., z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz.102, z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, nie publ., z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, nie publ. oraz z dnia 3 marca 2005 r., II CZ 197/04, nie publ.). W zażaleniu wniesionym od postanowienia Sądu drugiej instancji odrzucającego skargę kasacyjną powoda został zawarty wniosek skarżącego o przeprowadzenie, na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., kontroli postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego jego wniosek o zwolnienie od kosztów postępowania kasacyjnego. Sąd Najwyższy był więc uprawniony, w ramach wniesionego zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej, do kontroli postanowienia tego Sądu z dnia 24 kwietnia 2018 r. oddalającego wniosek powoda o zwolnienie go od kosztów postępowania kasacyjnego. Podniesione w zażaleniu zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 102 ust. 1 u.k.s.c. dotyczyły postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 24 kwietnia 2018 r. mającego niewątpliwie wpływ na wynik sprawy bowiem nieuiszczenie przez powoda opłaty od skargi kasacyjnej, od obowiązku uiszczenia której nie został zwolniony przez Sąd Apelacyjny, stanowiło podstawę do odrzucenia wniesionej przez niego skargi kasacyjnej.

W następstwie zmiany systemu środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym polegającej na przekształceniu kasacji w skargę kasacyjną będącą środkiem zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji, konieczne jest ponowne rozważenie kwestii zwolnienia strony (uczestnika) od kosztów sądowych, po wydaniu przez ten sąd wyroku lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, na które przysługuje skarga kasacyjna. Uprawomocnienie się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, równoznaczne z jego zakończeniem, oznacza bowiem odpadnięcie celu przyznanego stronie w postępowaniu przed sądem powszechnym zwolnienia od kosztów sądowych (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 112). Sąd, rozpoznając wniosek o zwolnienie strony od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, jest więc zobowiązany dokonać oceny zgłoszonego wniosku na dzień orzekania, niezależnie od tego, że wnioskodawca w toku postępowania w sprawie

przed sądami powszechnymi, korzystał ze zwolnienia z kosztów postępowania w całości lub części.

Postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne, a sąd nie podejmuje żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata sądowa (art. 126² § 1 k.p.c.). Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych, stanowiąca wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego, ma na celu umożliwienie osobom ubogim realizację przysługującego im prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Tym samym, pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, w której niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1987 r., I CZ 26/87, OSNC 1988, nr 7-8, poz. 103 oraz z dnia 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05, OSNP 2005, nr 16, poz. 260). W orzecznictwie wskazuje się przy tym, że ze zwolnienia od kosztów postępowania nie może korzystać osoba, która ze względu na posiadany majątek lub uzyskiwane dochody ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych kosztów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80, nie publ., z dnia 24 września 1984 r., II CZ 104/84, nie publ. oraz z dnia 14 października 1983 r., I CZ 151/83, OSNC 1984, nr 5, poz. 82).

Uwzględniając powyższe stwierdzić należy, że Sąd Apelacyjny zasadnie ocenił, iż w okresie pomiędzy uzyskaniem przez powoda częściowego zwolnienia od kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym a złożeniem przez niego wniosku o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym jego sytuacja uległa zmianie w stopniu pozwalającym mu na uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej. W szczególności powód zbył należące do niego nieruchomości o znacznej wartości, a ze złożonego przez niego oświadczenia o stanie majątkowym i dodatkowego wyjaśnienia nie wynika, z jakich przyczyn otrzymane w zamian za zbyte nieruchomości środki nie mogły być przeznaczone na pokrycie opłaty od skargi kasacyjnej. Poza tym powód nie wyjaśnił przyczyn, z powodu których nie jest możliwe uzyskanie przez niego przychodów, mimo posiadania połowy udziałów w spółce O. sp. z o.o., której kapitał zakładowy (kapitał

założycielski) ocenił na kwotę 940 000 zł, oraz bycia współnikiem w spółce G. s.c. o wartości majątku (określonego przez skarżącego jako kapitał założycielski tej spółki) wynoszącego 522 000 zł. Powyższego nie wyjaśnia bowiem ogólne stwierdzenie skarżącego, że spółka O. oraz spółka G. od dwóch lat nie prowadzą działalności gospodarczej. Brak aktywności gospodarczej spółek nie jest równoznaczny z niemożnością uzyskania korzyści majątkowych wynikających z udziału w spółce m.in. poprzez zbycie udziałów w spółce z o.o. albo poprzez rozwiązanie i likwidację spółki cywilnej, co umożliwiłoby skarżącemu na partycypowaniu w majątku spółki poprzez udział w tzw. kwocie likwidacyjnej. Należy również podkreślić, że podstawę zwolnienia od kosztów sądowych może stanowić jedynie oświadczenie strony, którego prawdziwość nie budzi poważnych wątpliwości. Tymczasem, jak trafnie ocenił Sąd Apelacyjny, wskazując racjonalne przyczyny zajętego stanowiska, treść oświadczenia majątkowego powoda budzi istotne wątpliwości co do jego wiarygodności, skoro powód twierdzi, że utrzymują go rodzice, a alimenty spłaca w ratach, a pomimo tego posiada gotówkę w kwocie 8 000 zł. Z tych względów za bezzasadne należy uznać zarzuty powoda zmierzające do zakwestionowania zasadności odmowy zwolnienia go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Odrzucenie skargi kasacyjnej, od której powód nie uiścił w wymaganym terminie opłaty sądowej, było więc uzasadnione.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw